İnsan sevdiğini öldürür mü John?

John Steinbeck'in *Fareler ve İnsanlar* Romanı Üzerine

SEBAHATTİN ÇELEBİ

Kimi hikâyeler vardır; onları okurken bir şeyin kapandığını hissedersiniz içinizde. Bir kapı değildir bu, daha derin bir şeydir; belki bir mevsim, belki bir inanç. John Steinbeck'in 1937'de kaleme aldığı *Fareler ve İnsanlar* da böyle bir hikâyeydi. İnce bir kitaptı, sayfaları azdı ama taşıdığı ağırlık, yüzyıllık bir hüznün ağırlığıydı. Okunduğunda insanın içinde bıraktığı şey, bir roman bilgisi değil, kendi doğasıyla yapılmış ağır bir yüzleşmeydi.

Steinbeck, kahramanlarını Büyük Buhran'ın yakıp kavurduğu California ovalarına bırakmıştı. Orada, toz ve yorgunluk arasında, iki adam yürüyordu: George Milton ve Lennie Small. Biri öbürünü taşıyordu; öbürü ise farkında olmadan, elinin değdiği her şeyi birbiri ardına tüketerek ilerliyordu. Bu iki adamın hikâyesi, bir romanın sınırlarını çoktan aşmış; insanlığın ortak acısının bir imgesi hâline gelmişti.

Steinbeck, yoksullarla omuz omuza çalışarak edebiyata geldi.

John Ernst Steinbeck, 27 Şubat 1902'de California'nın Salinas kasabasında doğdu. Salinas, o yıllarda bereketli topraklara sahip bir tarım bölgesiydi ama bu bereket, orada çalışan mevsimlik işçilere değil, büyük arazi sahiplerine aitti. Steinbeck bu eşitsizliği, soyut bir sosyal olgu olarak değil, bizzat yaşayarak gördü. Stanford Üniversitesinde okurken geçimini sağlamak için çiftliklerde işçi olarak çalıştı; diplomasız ayrıldı. Tahıl ambarlarında uyudu, tarla sahiplerinin keyfi davranışlarına katlandı ve bu süreçte bir yazarın elde edebileceği en değerli şeyi kazandı: Gerçeği, yazılmış kitaplardan değil, toprağın kokusundan öğrendi.

1937'de *Fareler ve İnsanlar* yayımlandığında Steinbeck, bir New York Times muhabirine şunu söylemişti: *"Hikâyenin geçtiği bölgede ben de çalıştım."* Bu itiraf, romanı salt bir kurgu olmaktan çıkaran bir belgeydi. Steinbeck'in karakterleri hayal ürünü değildi; onların içinden geliyordu.

Steinbeck'in inançları, geleneksel bir dinin çerçevesine sığmıyordu. Kiliseye mesafeliydi; dogmalardan uzak duruyordu. Ama bu, onun manevi bir dünyadan yoksun olduğu anlamına gelmiyordu. Tam tersine, insana duyduğu derin ve neredeyse dinî bir saygı, tüm eserlerinin alt metninde hissediliyordu. Bu inancı şekillendiren en önemli isim, yakın dostu ve biyolog Ed Ricketts'tı. Ricketts, Steinbeck'e *"teleolojik olmayan düşünce"* biçimini öğretti; yani bir şeyin neden olduğunu sormak yerine, o şeyin nasıl olduğuna bakmak. Bu yaklaşım Steinbeck'in tüm karakterlerine sinmişti: Romanlarında suçlu yoktu, yalnızca koşullar vardı. Lennie kasıtlı zarar vermiyordu; George kötü bir insan değildi. Olan, olmuştu.